

This Question Paper contains 21 printed pages.

Seat No.:

Sl. No. : 115643

046(GHE)

(March, 2020)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

સૂચનાઓ :

- 1) આ પ્રશ્નપત્રમાં કુલ પાંચ વિભાગ અને 49 પ્રશ્નો છે.
- 2) બધાજ પ્રશ્નો ફરજિયાત છે. વિકલ્પો આંતરિક છે.
- 3) પ્રશ્નની સામે લખેલ અંક ગુણ દર્શાવે છે.
- 4) પ્રશ્નની સૂચના પ્રમાણે જવાબ લખો.
- 5) નવો વિભાગ નવા પાના પર લખવો.

વિભાગ - A

- નીચે આપેલા પ્રશ્ન ક્રમાંક 1 થી 10 હેતુલક્ષી પ્રકારના પ્રશ્નો છે. આપેલા ચાર વિકલ્પ (A, B, C, D) પૈકી સાચો વિકલ્પ પસંદ કરી જવાબ લખો. દરેક પ્રશ્નના 1 ગુણ છે. [10]

- 1) આયોજન એ ધંધાકીય સાહસનું મગજ છે તો વ્યવસ્થાતંત્ર એ શું છે ?
  - (A) હૃદય
  - (B) હાથ - પગ
  - (C) શારીરિક માળખું
  - (D) રક્ત
- 2) ધ્યેયલક્ષી સંચાલનના સિદ્ધાંતના પ્રણેતા કોણ હતા ?
  - (A) પીટર એફ. ડ્રકર
  - (B) ફેડરીક ટેલર
  - (C) હેનરી ફેયોલ
  - (D) મેક્સ વેબર

- 3) એકમનું જીવન-ધ્યેય નક્કી કરતી યોજના કઈ છે ?
- (A) કાયમી યોજના
(B) વ્યૂહાત્મક યોજના
(C) સુનિયોજિત યોજના
(D) એક ઉપયોગી યોજના
- 4) કાર્યોના વિભાગીકરણને કારણે નીચેનામાંથી શું શક્ય બને છે ?
- (A) વિશિષ્ટીકરણ
(B) આયોજન
(C) સંકલન
(D) દોરવણી
- 5) સંચાલનનું કયું કાર્ય અંકુશના જન્મદાતા તરીકે ઓળખાય છે ?
- (A) વ્યવસ્થાતંત્ર
(B) કર્મચારી વ્યવસ્થા
(C) દોરવણી
(D) આયોજન
- 6) રોકાણ અંગેના નિર્ણયો એટલે .....
- (A) મૂડી પડતર
(B) મૂડી બજેટિંગ
(C) મૂડી માળખું
(D) નફાનું પુનઃ રોકાણ

- 7) ડિવિડન્ડ કઈ મૂડી પર ચૂકવાય છે ?
- (A) ભરપાઈ થયેલી મૂડી
- (B) અધિકૃત મૂડી
- (C) મંગાવેલી મૂડી
- (D) કાર્યશીલ મૂડી
- 8) જામીનગીરીઓના ખરીદ - વેચાણમાં કેટલા પ્રકારના ઓર્ડર હોય છે ?
- (A) બે
- (B) ત્રણ
- (C) ચાર
- (D) પાંચ
- 9) બજારીય સંચાલનમાં બજાર મિશ્ર એટલે શું ?
- (A) પેદાશ, ઉત્પાદન વિતરણ અને કિંમત
- (B) પેદાશ, વાહન વ્યવહાર, બજાર અને ગ્રાહક
- (C) પેદાશ, હરીફો, સરકાર અને અન્ય
- (D) પેદાશ, કિંમત, અભિવૃદ્ધિ અને વિતરણ
- 10) જાહેર હિતની અરજી કઈ કોર્ટમાં થઈ શકે ?
- (A) ફોજદારી કોર્ટ
- (B) દિવાની કોર્ટ
- (C) જિલ્લા કોર્ટ
- (D) સુપ્રીમ કોર્ટ

વિભાગ - B

- નીચે આપેલા પ્રશ્ન ક્રમાંક 11 થી 20 સુધીના પ્રશ્નોના એક વાક્યમાં જવાબ આપો.
દરેક પ્રશ્નનો 1 ગુણ છે.

[10]

- 11) યંત્રોની ગોઠવણી અને સમારકામને લગતાં કાર્યો સંચાલનની કઈ સપાટીએ થાય છે ?
- 12) વર્તન સંબંધિત વિચારધારામાં કયા-કયા ખ્યાલોનો સમાવેશ થાય છે ?
- 13) કયા વ્યવસ્થાતંત્રને લશ્કરી વ્યવસ્થાતંત્ર કહે છે ?
- 14) પસંદગીની પ્રક્રિયાનો આધાર જણાવો.
- 15) નિરીક્ષણનો અર્થ આપો.
- 16) કઈ જામીનગીરી બહાર પાડવાનો ખર્ચ પ્રમાણમાં ઓછો આવે છે ?
- 17) NSDL નું વિસ્તૃત રૂપ આપો.
- 18) ડિપોઝીટરી કાયદો ક્યારે અમલમાં આવ્યો ?
- 19) પ્રસિદ્ધિનો અર્થ આપો.
- 20) ધંધાકીય પર્યાવરણ સાથે સંકળાયેલ પરિબળોનાં માત્ર નામ આપો.

વિભાગ - C

- નીચે આપેલા પ્રશ્ન ક્રમાંક 21 થી 35 સુધીના પ્રશ્નોના ટૂંકમાં જવાબ આપો.
દરેક પ્રશ્નના 2 ગુણ છે.

[30]

- 21) સંચાલનથી સમાજને કયા લાભ મળે છે ?
- 22) 'Rule of Thumb' કોને કહે છે ?
- 23) વૈધિક વ્યવસ્થાતંત્રની લાક્ષણિકતાઓ ના નામ આપો.

અથવા

સત્તા સોંપણીના મૂળતત્ત્વો ના નામ આપો.

- 24) તાલીમનો અર્થ આપો.
- 25) ભરતી એટલે શું ?
- 26) સહભાગીદારી એટલે શું ?
- 27) માહિતી સંચારની પદ્ધતિઓમાં દશ્ય - શ્રાવ્ય સાધનોના નામ આપો.
- 28) ધંધાના અસ્તિત્વને જોખમમાં મૂકતા બાહ્ય પરિબળો કયા છે ?
- 29) ઈષ્ટતમ મૂડી માળખું એટલે શું ?
- 30) નાણા બજારના સાધનો કયા છે ?

અથવા

નાણાકીય બજારના પ્રકારો જણાવો.

- 31) બજાર સંશોધનનો અર્થ આપો.
- 32) પેદાશ વિભાવનાની સમજ આપો.
- 33) તકરાર નિવારણ માટેની ત્રિસ્તરીય પદ્ધતિ વિશે જણાવો.
- 34) રાજકોષીય નીતિ કઈ બાબતો સાથે સંકળાયેલ છે ?
- 35) માથાદીઠ આવકમાં ક્યારે વધારો થઈ શકે ?

વિભાગ - D

■ નીચે આપેલા પ્રશ્ન ક્રમાંક 36 થી 45 સુધીના પ્રશ્નોના મુદ્દાસર જવાબ આપો.

દરેક પ્રશ્નના 3 ગુણ છે.

[30]

- 36) સંચાલનની વિવિધ સપાટીઓ ના નામ આપી આકૃતિ દોરો.
- 37) સંકલનનું મહત્ત્વ જણાવો.

- 38) આધુનિક વિચારધારાઓ વિશે ટૂંકનોંધ લખો.
- 39) વિકેન્દ્રીકરણનું મહત્ત્વ સ્પષ્ટ કરો.
- 40) કાર્યાનુસાર વ્યવસ્થાતંત્રની આકૃતિ દોરો.
- 41) અંકુશ પ્રક્રિયાના તબક્કામાં સુધારાલક્ષી પગલા અંગે સમજૂતી આપો.
- 42) નાણાકીય સંચાલનના હેતુઓ સમજાવો.

અથવા

તફાવત આપો : કાયમી મૂડી અને કાર્યશીલ મૂડી

- 43) પ્રાથમિક મૂડી બજારની લાક્ષણિકતાઓ જણાવો.
- 44) જાહેર સંપર્કમાં કઈ પ્રવૃત્તિઓનો સમાવેશ થાય છે ?

અથવા

સારા વેચાણકર્તાના લક્ષણો જણાવો.

- 45) ધંધાકીય પર્યાવરણને અસરકર્તા પરિબલોની માત્ર યાદી બનાવો.

અથવા

ખાનગીકરણની હકારાત્મક અસરો જણાવો.

વિભાગ - E

- નીચે આપેલા પ્રશ્ન ક્રમાંક 46 થી 49 સુધીના પ્રશ્નોના વિસ્તારપૂર્વક જવાબ આપો.
દરેક પ્રશ્નના 5 ગુણ છે.

[20]

- 46) આયોજનની મર્યાદાઓ સમજાવો.
- 47) પસંદગીની પ્રક્રિયા સમજાવો.

અથવા

તાલીમ અને વિકાસ વચ્ચે તફાવત સમજાવો.

48) દોરવણીનો અર્થ આપી લાક્ષણિકતાઓ જણાવો.

49) ગ્રાહક સુરક્ષાના કાયદા મુજબ ગ્રાહકોની જવાબદારીઓ વર્ણવો.

અથવા

ધંધાના દૃષ્ટિકોણથી ગ્રાહક સુરક્ષાના મહત્ત્વ વિશે જણાવો.

Seat No.:

Sl. No. :

046(H)

(March, 2020)

Time : 3 Hours

[Maximum Marks : 100

सूचनाएँ :

- 1) इस प्रश्न पत्र में कुल पाँच विभाग हैं और 49 प्रश्न हैं।
- 2) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं। विकल्प आंतरिक हैं।
- 3) प्रश्नों के दाहिनी ओर अंक दिए गए हैं।
- 4) प्रश्नों के साथ दी गई सूचनाओं के अनुसार ही उत्तर दीजिए।
- 5) नया विभाग नए पन्ने से आरंभ कीजिए।

विभाग -A

- निम्नलिखित 1 से 10 बहुविकल्प प्रकार के प्रश्न हैं। प्रत्येक प्रश्न के लिए दिए गए चार विकल्पों (A, B, C, D) में से सही विकल्प चुनकर उसका उत्तर लिखिए। प्रत्येक प्रश्न के लिए 1 अंक है :

[10]

- 1) आयोजन व्यावसायिक साहस का मस्तिष्क है, तो व्यवस्थातंत्र क्या है?
  - (A) हृदय
  - (B) हाथ-पैर
  - (C) शारीरिक ढाँचा
  - (D) रक्त
- 2) ध्येयलक्षी संचालन के सिद्धान्त के प्रणेता कौन थे?
  - (A) पीटर एफ. ड्रकर
  - (B) फ्रेडरिक टेलर
  - (C) हेनरी फेयोल
  - (D) मेक्स वेबर

- 3) इकाई का जीवनलक्ष्य निश्चित करनेवाली योजना कौन-सी है?
- (A) स्थायी योजना
(B) व्यूहात्मक योजना
(C) सुनियोजित योजना
(D) एकल उपयोगी योजना
- 4) कार्यों के विभागीकरण के कारण निम्न में से क्या संभव हो जाता है?
- (A) विशिष्टीकरण
(B) आयोजन
(C) संकलन
(D) मार्गदर्शन
- 5) संचालन का कौन-सा कार्य नियंत्रण के जन्मदाता के रूप में जाना जाता है?
- (A) व्यवस्थातंत्र
(B) कर्मचारी व्यवस्था
(C) मार्गदर्शन
(D) आयोजन
- 6) विनियोग सम्बन्धित निर्णय अर्थात् . . . . .
- (A) पूँजी लागत
(B) पूँजी बजटिंग
(C) पूँजी ढाँचा
(D) लाभ का पुनः विनियोग
- 7) डिड्रिडन्ड कौन-सी पूँजी पर चुकाया जाता है?
- (A) भरपाई हुई पूँजी
(B) अधिकृत पूँजी
(C) प्रार्थित पूँजी
(D) कार्यशील पूँजी

8) जामिनगिरियों के क्रय-विक्रय में कितने प्रकार के ऑर्डर होते हैं?

- (A) दो
- (B) तीन
- (C) चार
- (D) पाँच

9) बाजार संचालन में बाजार मिश्र अर्थात् क्या?

- (A) उत्पाद, उत्पादन, वितरण तथा मूल्य
- (B) उत्पाद, वाहन व्यवहार, बाजार तथा ग्राहक
- (C) उत्पाद, प्रतिस्पर्धी, सरकार तथा अन्य
- (D) उत्पाद, मूल्य, अभिवृद्धि तथा वितरण

10) जनहित याचिका कौन-से कोर्ट में की जा सकती है?

- (A) फौजदारी कोर्ट
- (B) दिवानी कोर्ट
- (C) जिला कोर्ट
- (D) सुप्रीम कोर्ट

विभाग - B

■ निम्नलिखित प्रश्न क्रमांक 11 से 20 तक के प्रश्नों के उत्तर एक वाक्य में दीजिए।
प्रत्येक प्रश्न के लिए 1 अंक है :

[10]

11) यंत्रों की व्यवस्था और मरम्मत कार्य संचालन के किस स्तर पर होता है?

12) व्यवहार संबंधित विचारधारा में किन विचारों का समावेश होता है?

13) किस व्यवस्थातंत्र को सैन्य व्यवस्थातंत्र कहते हैं?

- 14) चयन प्रक्रिया के आधार बताइए।
- 15) निरीक्षण का अर्थ बताइए।
- 16) कौन-सी जामीनगिरी निर्गमित करने का खर्च प्रमाण में कम आता है?
- 17) NSDL का विस्तृत रूप लिखिए।
- 18) डिपॉजिटरी कानून कब से लागू हुआ?
- 19) प्रचार का अर्थ बताइए।
- 20) व्यावसायिक पर्यावरण के साथ जुड़े हुए तत्वों के मात्र नाम दीजिए।

विभाग - C

- निम्नलिखित 21 से 35 प्रश्नों के उत्तर संक्षिप्त में लिखिए। प्रत्येक प्रश्न के लिए 2 अंक हैं :

[30]

- 21) संचालन से समाज को क्या लाभ प्राप्त होता है?
- 22) 'Rule of Thumb' किसे कहते हैं?
- 23) औपचारिक व्यवस्थातंत्र के लक्षणों के नाम बताइए।
अथवा
अधिकार सौंपने के मूलतत्वों के नाम बताइए।
- 24) प्रशिक्षण का अर्थ बताइए।
- 25) भर्ती अर्थात् क्या?
- 26) सहसाझेदारी अर्थात् क्या?

- 27) सूचना संचार की पद्धतियों में दृश्य-श्राव्य साधनों के नाम बताइए।
- 28) व्यवसाय के अस्तित्व को जोखिम में डालनेवाले बाह्य परिबल कौन से हैं?
- 29) अनुकूलतम (आदर्श) पूँजी ढाँचा अर्थात् क्या?
- 30) द्रव्य बाजार के साधन कौन-कौन से हैं?

अथवा

वित्तीय बाजार के प्रकार बताइए।

- 31) बाजार संशोधन का अर्थ दीजिए।
- 32) उत्पाद धारणा की जानकारी दीजिए।
- 33) विवाद निवारण की त्रि-स्तरीय पद्धतियों के नाम बताइए।
- 34) राजकोषीय नीति किन बातों से जुड़ी हुई है?
- 35) प्रतिव्यक्ति आय में कब वृद्धि हो सकती है?

विभाग - D

- निम्नलिखित प्रश्न क्रमांक 36 से 45 तक के मुद्दासर उत्तर लिखिए। प्रत्येक प्रश्न के लिए 3 अंक हैं :

[30]

- 36) संचालन के विविध स्तरों के नाम बताकर आकृति बनाइए।
- 37) संकलन का महत्त्व बताइए।
- 38) आधुनिक विचारधाराओं पर संक्षिप्त टिप्पणी लिखिए।
- 39) विकेन्द्रीकरण का महत्त्व स्पष्ट कीजिए।

- 40) कार्यानुसार व्यवस्थातंत्र की आकृति बनाइए।
- 41) नियंत्रण प्रक्रिया के सोपान में सुधारात्मक उपाय समझाइए।
- 42) वित्तीय संचालन के उद्देश्यों को समझाइए।

अथवा

अन्तर दीजिए :

स्थायी पूँजी तथा कार्यशील पूँजी।

- 43) प्राथमिक पूँजी बाजार के लक्षण बताइए।
- 44) सार्वजनिक संपर्क में कौन-सी प्रवृत्तियों का समावेश होता है?

अथवा

अच्छे विक्रयकर्ता के लक्षण बताइए।

- 45) व्यावसायिक पर्यावरण को प्रभावित करनेवाले तत्वों की सूची बनाइए।

अथवा

निजीकरण के सकारात्मक प्रभाव बताइए।

विभाग - E

- निम्नलिखित प्रश्न क्रमांक 46 से 49 तक के उत्तर विस्तारपूर्वक लिखिए प्रत्येक प्रश्न के लिए 5 अंक हैं :

[20]

- 46) आयोजन की सीमाएँ समझाइए।
- 47) चयन की प्रक्रिया समझाइए।

अथवा

अन्तर स्पष्ट कीजिए :

प्रशिक्षण और विकास।

- 48) मार्गदर्शन का अर्थ बताकर उसके लक्षण समझाइए।
- 49) ग्राहक सुरक्षा के कानून के अनुसार ग्राहकों के उत्तरदायित्व का वर्णन कीजिए।

अथवा

व्यवसाय के दृष्टिकोण से ग्राहक सुरक्षा का महत्त्व समझाइए।

Seat No.:

Sl. No. :

046(E)

(March, 2020)

Time : 3 Hours/

[Maximum Marks : 100

Instructions :

- 1) This question paper contains Five sections and total 49 questions.
- 2) All questions are compulsory. Options are internal.
- 3) Figures to the right side indicate full marks for the questions.
- 4) Answers should be written according to the instructions only.
- 5) Start new section on a new page.

SECTION - A

- Question nos. from 1 to 10 are multiple choice questions. Select the correct option from the options (A, B, C, D) and write them. Each question carries 1 mark :

[10]

- 1) If planning is the brain of business then what is organisation?
  - (A) Heart
  - (B) Limbs
  - (C) Structure of body
  - (D) Blood
- 2) Who was the founder of Principles of Management by objective?
  - (A) Peter F. Drucker
  - (B) Fredrick Taylor
  - (C) Henry Fayol
  - (D) Max Weber

- 3) Which of the following plans determines the objectives of business?
- (A) Standing Plan
  - (B) Strategic Plan
  - (C) Tactical Plan
  - (D) Single Use Plan
- 4) What is possible from the following due to departmentalization of work?
- (A) Specialization
  - (B) Planning
  - (C) Coordination
  - (D) Directing
- 5) Which function of management is known as the father of controlling?
- (A) Organization
  - (B) Staffing
  - (C) Directing
  - (D) Planning
- 6) Decisions of investment means. . . . .
- (A) Capital cost
  - (B) Capital budgeting
  - (C) Capital structure
  - (D) Ploughing back of profit

- 7) From which capital is dividend paid?
- (A) Paid up capital
  - (B) Authorised capital
  - (C) Called up capital
  - (D) Working capital
- 8) How many types of orders are there in purchase-sale of securities?
- (A) Two
  - (B) Three
  - (C) Four
  - (D) Five
- 9) What is market Mix in marketing management?
- (A) Product, Production, Physical distribution and Price
  - (B) Product, Transportation, Market and Customers
  - (C) Product, Competitors, Government and others
  - (D) Product, Price, Promotion and Physical distribution
- 10) In which court can the Public interest litigation be filed?
- (A) Criminal Court
  - (B) Civil Court
  - (C) District Court
  - (D) Supreme Court

SECTION - B

- Answer the following questions from 11 to 20 in one sentence each. Each question carries 1 mark : [10]

- 11) Which level of management does the function of machinery layout and repairing?
- 12) Which concepts are included in behavior related thoughts?
- 13) Which organisation is called Army organisation?
- 14) Which is the base of the selection process?
- 15) What do you mean by supervision?
- 16) For which type of security issue the expenses are comparatively less?
- 17) Give the full form of NSDL.
- 18) When did Depository Act come into force?
- 19) Give meaning of Publicity.
- 20) Give only names of factors related to business environment.

SECTION - C

- Answer the following questions from 21 to 35 in brief. Each question carries 2 marks : [30]

- 21) How does management benefit the society?
- 22) What is "Rule of Thumb"?
- 23) List the characteristics of formal organisation.

OR

State the elements of delegation of Authority.

- 24) Give the meaning of training.
- 25) What is recruitment?
- 26) What is Co-partnership?
- 27) State the Audio-Visual means of methods of communication.
- 28) Which external factors jeopardize the very existence of a business?
- 29) What is meant by optimum capital structure?
- 30) What are the instruments of money market?

OR

State the types of financial market.

- 31) Give the meaning of market research.
- 32) Explain the term product concept.
- 33) Explain three tier redressal system for grievances.
- 34) Which aspects are included in fiscal policy?
- 35) When there can be an increase in per capita income?

SECTION - D

■ Answer the following questions from 36 to 45 to the point.

Each question carries 3 marks :

[30]

- 36) State the levels of management with the help of diagram.
- 37) State the importance of coordination.

- 38) Write a short note on modern thoughts.
- 39) Describe the importance of decentralisation.
- 40) Draw a diagram of functional organisation.
- 41) Explain corrective measures in control process.
- 42) Explain the objectives of Financial Management.

OR

Distinguish between :

Fixed capital and Working capital.

- 43) State the characteristics of Primary Capital market.
- 44) Which activities are included in Public relations?

OR

Mention the characteristics of a good salesman.

- 45) Make a list of factors which affect business environment.

OR

State the positive effects of privatisation.

SECTION - E

- **Answer the following questions from 46 to 49 in detail. Each question carries 5 marks :**

[20]

- 46) Explain the limitations of planning.
- 47) Explain the selection procedure.

OR

Distinguish between training and development.

- 48) Define Direction and explain its characteristics.
- 49) Explain the responsibilities of consumers according to Consumer Protection Act.

OR

State the importance of Consumer Protection Act from the view point of business.

